

Trường học cũ, trại gà xưa

Năm Đinh Dậu 2017, nhìn những hình ảnh gà, nhất là tình cờ nhìn vào hình một trang trại nuôi gà công nghiệp trên mạng, chợt những kỷ niệm về gà ngày xưa quay lại.

Tôi không nhắc đến Trại Gà giống cấp 1 ở Thủ Thừa, Long An với Dũng mặt mét nửa vì đã viết nhiều rồi. Viết nữa thì lại nghe Dũng mặt mét bắt chước cụ Phan Phom trong tác phẩm Giông Tố, rên rĩ « *Biết rồi, khổ lắm, nói mãi. Anh em cả mà, mày cứ cời áo tao cho người xem lưng làm gì ? Lưng tao mụn không....* ». Ok Dũng. Gà mà tôi muốn nói ở đây là gà...ở Tây. Như vậy, chúng ta lại phải quay lùi về 30 năm trước.

1987, đơn thân độc mã nơi xứ người và ở cái thế « dở dở ương ương » hay còn gọi là nửa nạc, nửa mỡ với cái bằng tốt nghiệp khoa Chăn nuôi Thú y, Thủ Đức. Vì tất cả bằng cấp ở trời Tây, muốn có tác dụng thì phải hội đủ 2 yếu tố « ắt có và đủ » là bằng cấp do Tây cấp và phải « nói tiếng Tây như gió » thì mới có đất dụng võ.

Tôi thì lúc đó, chân ướt chân ráo đến Pháp, một chữ Pháp bẻ đôi cũng không có, nói thì cứ ấp a ắp úng như con nít lên 5 thì mong gì có việc làm tốt được ? Xin đi học nghề làm thợ cũng không xong nên tôi đành mất 2 năm cày bừa như cu li để dành tiền đợi cơ hội « vùng lên đòi quyền sống ». Xin đi làm cu li ở Paris, cũng nhiều khê lắm với dạng người như tui tôi. Phi rửa chén, quét nhà trong các nhà hàng VN nổi tiếng bóc lột của Paris 13 thì chắc chỉ còn những công việc đổ thùng hay những việc vận dụng đến các cơ bắp. Vấn đề là cơ bắp thì tôi cũng thiếu luôn. Cơ bắp thì phải cỡ Arnold Schwarzenegger mới làm nên cơm, nên cháo chứ vừa thoát cảnh thời bao cấp, với hơn 51 kg cân nặng thì các ông chủ kên kên trông mong gì nơi tôi ?

Thế là tráng sĩ bất đắc dĩ đành vung gươm chọn con đường học đại học. Các nhà chiến lược xưa cũng đã từng viết *khi con đường đi của các bạn đã bế tắc thì tại sao không chọn con đường tuyệt vọng nhất để kiếm sống ?* Tây cũng có câu « *Quand rien ne va plus, tout va bien* » Tạm dịch qua tiếng Hán Việt là « Cùng tắc biến, biến tắc thông ».

Được trường đại học nông nghiệp ở Montpellier nhận, tôi khấn gói quả mướp cuốn gói về tỉnh làm *trai quê, rau sạch*. 1987, tôi ghi tên vào chuyên đề nghiên cứu trong ngành Chăn nuôi và được gởi về trường Thú y của Pháp ở Maisons-Alfort để học năm học chung với các ngành khác. Năm đầu tiên ở đây, tôi như ‘bơi’ trong tiếng Pháp và tiếng chuyên môn. Lặn lội thì một chữ Pháp nói còn không xong mà lại « sánh vai » với các sinh viên Pháp năm đó, đúng là ở tình thế « *Tiến thoái lưỡng nan, đi về lặn lội* » !

Trong hệ thống đại học của Pháp lúc đó, những trường quốc gia, đào tạo kỹ sư...thì tùy trường mà các loại thi tuyển khác nhau. Cần có 2 năm dự bị đại học chuyên toán hay chuyên về Sinh vật học rồi qua kỳ thi tuyển quốc gia nữa. Để qua 2 năm dự bị, số thí sinh cũng chẳng còn bao nhiêu. Vào trường Nông nghiệp Paris-Grignon hay các trường Thú y quốc gia cũng khó ra tiếng Tàu rồi. Nhờ có bằng VN, tôi được chọn về trường Nông nghiệp Montpellier, tiêu chuẩn lựa chọn nhẹ nhàng vì là trường nhỏ, « *không có hiệu* » !

Sau vài tháng học chung ở Maisons-Alfort, tôi lại quảy quả về Montpellier để tiếp tục chương trình. Và sau 9 tháng « cưu mang », thiên hạ ồ ạt kiểm đề tài thực tập. Các sinh viên Tây thì đi tìm đề tài ở nước ngoài, nhất là ở vùng nóng như châu Á, châu Phi để vừa có référence ghi vào lý lịch hoặc có tiền. Sinh viên ngoại quốc như tôi thì xin nhận Pháp làm quê hương.

Ở phía Nam nước Pháp, mùa hè cực nóng nên hàng năm, ngành chăn nuôi về gà thường thiệt hại nặng vì gà chết hàng loạt vì ngạt hơi do hệ thống thông khí thiếu. Hãng bảo hiểm lớn nhất của vùng này bèn kết hợp với trạm thú y vùng và Sở nông nghiệp để tìm hiểu vấn đề và phương pháp « dĩ độc trị độc ». Trong cái bối cảnh đen ngòm ngòm đó, gà già khắp khiểng « gốc sinh viên cnty k2 » được coi như « con át chủ bài sáng giá » để chuyên trị đề tài này.

Languedoc Roussillon (LR) là một vùng trong 21 vùng của nước Pháp (theo cách phân vùng trước 2016). Với hơn 27 000 km² và bao gồm 5 huyện (*département- **Huyện** là đơn vị hành chính địa phương cấp hai ở khu vực nông thôn của Việt Nam. Thuật ngữ "cấp huyện" đôi khi được dùng để chỉ toàn bộ cấp hành chính địa phương thứ hai, nghĩa là bao gồm cả thành phố trực thuộc tỉnh, quận, huyện, và thị xã.*) là Aude (11), Gard(30), Hérault(34) , Lozère (48) và Pyrénées-Orientales (66).

LR tiếp giáp biển Địa Trung Hải và 2 nước là Tây Ban Nha và Andorre, là vùng khá nổi tiếng với những phong cảnh đẹp. « Bình dân » hơn so với những thành phố đẹp và nổi tiếng như Nice, Côte d'Azur của vùng Alpes- Maritimes, LG có thủ phủ chính là Montpellier với nhiều đại học tại đây.

Montpellier, từ lâu được coi là nơi « đất lành chim đậu » của bao thế hệ người VN. Từ du học sinh của những năm 1970 đến nay. Trường đại học Y đầu tiên của nước Pháp đã được thành lập tại đây.

Với thầy đỡ đầu đề tài là Yves Franck, giáo sư thỉnh giảng của các đại học Nông nghiệp Paris-Grignon, Montpellier và là người phụ trách ngành Gia cầm phía Nam của viện kỹ thuật Chăn nuôi gia cầm Pháp Institut Technique Aviculture (ITAVI), tôi được dịp chu du khắp các thành phố của 4 huyện này (ngoại trừ Lozère là vùng núi, nơi chăn nuôi gà không phát triển lắm). Dọc ngang tới lui các thành phố như Nîmes, Béziers, Narbonne, Castres và đỉnh điểm là nơi tập trung nuôi gà nhiều nhất là Castelnaudary, Carcassonne (Aude) nhờ thời tiết thuận lợi, nóng.

Lần đầu tiên được đi thăm vùng quê đầy nắng của phía Nam nước Pháp với những cánh đồng hoa lavandes, hầm rượu vang và những lâu đài, tôi cực kỳ thú vị. Công việc của tôi lúc đó là đi phỏng vấn các trang trại chăn nuôi gà, đi ghi chép số liệu về khí hậu, mưa gió ở các trạm Quan trắc khí tượng, đi thăm các chuồng trại nuôi gà và đôi khi đi thu các mẫu bệnh phẩm để mang về cho trạm thú y tỉnh phân tích.

Tại các trạm Quan trắc khí tượng, dữ liệu cho vào tham khảo tự do, có bàn ghế, viết, giấy được cung cấp đầy đủ nhưng số liệu từng tháng như rừng, chép làm sao hết ? Mà làm photocopie thì phải trả tiền tài liệu. Tôi đâu thể ăn dầm nằm dề 3, 4 ngày để ghi chép số liệu vì thời gian có hạn và nếu ở lại, tiền ăn ở cũng kha khá. Do đó, sau lời kêu cứu của sinh viên già, sở Nông nghiệp Montpellier chịu chi một số tiền để mua.

Không bao giờ tôi quên những ngày phóng xe chạy dọc xuôi xa lộ A9 (nối liền miền Nam nước Pháp và Tây Ban Nha) để đến Hợp tác xã Chăn nuôi Gà ở Carcassonne, hơn 150 km, lấy bệnh phẩm đã để trong các thùng đá. Phải chạy về cho kịp thời gian vì dù có để trong thùng đá lạnh, cũng chỉ một lúc nào thôi.

Và cũng nhờ đi thực tập, tôi có dịp đi thăm vài nơi nổi tiếng của vùng Midi. Midi, tạm dịch là Giữa Trưa, chạy dài từ Bordeaux qua Nice.

Ai có qua Pháp thì đi thăm các vùng phía Nam nước Pháp mới thấy hết cái đẹp của vùng quê. Được đi nhiều, tôi đã có dịp đi đến thăm các di tích nổi tiếng như Pont du Gard (cầu vận chuyển nước từ thời La Mã), Grottes des desmoiselles (hang động), Cirque de Navacelle (miệng núi lửa xưa), đấu trường La Mã ở Nîmes hay cối xay gió của văn hào Alphonse Daudet ở Avignon với tác phẩm lừng danh « Lettres de mon moulin », Grau du Roi, château de Carcassonne.... Và biết bao nhiêu cảnh đẹp khác trải dài khắp vùng Languedoc Roussillon.

1987, một trang trại gà có thể nuôi đến cả chục ngàn đầu gà với số lượng nhân công ít ỏi, 1 hay 2 người, nhờ các máy móc. Việc cho ăn, cho uống, đèn chiếu sáng, nhiệt độ, ẩm độ, gió vào chuồng đều được tự động hoá. Các dữ liệu tại các trại thí điểm được ghi nhận mỗi 15 phút và được truyền qua modem về Sở Nông nghiệp và được phân tích bằng máy vi tính. Lúc đó, ngoại trừ những mainframe đồ sộ như VAX, BULL, IBM mà chỉ nội cái máy không, đã chiếm cả một căn phòng với máy lạnh (tôi đã có dịp thực hành với mainframe VAX và Bull như kỹ thuật viên) thì thời đại máy vi tính ở Pháp lúc đó chỉ mới bắt đầu với những micro processeurs 286, 386.

Tôi có cơ may làm việc nhằm lúc ngành computer cá nhân đang trong thời kỳ phát triển tại Pháp. Máy Macintosh của Apple lúc đó chỉ có Mac Plus, màn hình trắng đen là đã được khen lên khen xuống với ngôn ngữ Hypercard.

Thời đó, không có Word, Excel hay phần mềm đồ hoạ phức tạp. Mà chỉ có những phần mềm đầu tiên gõ văn bản là Framework, Chart (đồ hoạ đơn giản) và Lotus 1-2-3 tương đương với Excel bây giờ. Phần lập trình lúc đó là ngôn ngữ Basic, Dbase 3+. Cao siêu lắm là C, Pascal và Turbo Pascal. Máy vi tính cá nhân lúc đó, chạy dưới hệ điều hành MS-DOS hoặc ghê gớm lắm là Windows 3.1. Database thì chỉ có Dbase hay Lotus 1-2-3. Máy in lúc đó, chưa có máy in laser (ngoại trừ những mainframes đã kể) mà chỉ có máy in phun mực thường. Sau khi hoàn thành đề tài thì lại lóc cóc chạy đi kiểm thư ký, gõ lóc cóc bản luận văn tốt nghiệp bằng bàn máy chữ xưa.

Qua màn ‘nằm gai nếm mật’ về việc xử lý dữ liệu, tôi đã thấy con đường không bi-đát bác không đi, phải là con đường vi tính. Tất yếu để khi ra trường không bị thất nghiệp. Do đó, khi hoàn thành đề tài 1987 này, được thầy và nhà trường « tin yêu », tôi làm thêm về đề tài này lần nữa vào năm cuối ra trường (1989) rồi xách va li « chuồn êm » qua ngành vi tính.

1990, ngành phần mềm vi tính mới bắt đầu nên trường đại học Khoa học của các thành phố lớn như Paris, Montpellier, Toulouse... có « sáng kiến » là đào tạo lớp « gà già » của các ngành kỹ thuật như Y, Dược, Nông nghiệp, Hoá Học... để trở thành những lập trình viên. Để sau đó, các ‘gà già’ này quay đầu dề núi lập trình cho ngành của mình.

‘Gà già cnty k2’ mau chóng ‘nằm bắt vấn đề’ là học xong, dzia tỉnh thì nội cái dziệc kiếm được một chỗ làm là đã chảy máu mắt rồi. Tại sao ? Vì chăn nuôi gà, chỉ ở những vùng xôi đậu, hang cùng ngõ hẻm chứ đừng mong gì ở gần thành phố. Thành phố nếu có việc cho kỹ sư nông nghiệp thì chỉ là công việc bàn giấy « chỉ tay năm ngón » và phải cỡ....sư phụ tôi hay sinh viên của các trường lớn. Chứ hạng sinh viên bèo nhèo mới ra trường mà lại là trường tỉnh nữa thì mời đi chơi chỗ khác !

Thành phố Montpellier lại có nắng đẹp quanh năm. Gần biển, gần núi và là nơi các em gái sinh viên tóc vàng mắt xanh, đẹp nảo nề, ăn mặc thiếu vải của đại học Văn khoa, lượn tới lượn lui trong những buổi chiều tà, gió lồng lộng thổi ở quảng trường Comédie thì đừng mong chen chân vào kiếm việc. Ở các cty, một việc cần kiếm thì có cả trăm em chen lấn, đấm đá, xin vào. Đó chính là cái cảnh « Ghế thì

ít, đít thì nhiều » vậy.

Nhìn lên cao vọi vọi thì sư huynh Tôn Thất Trình, promotion 1954, ‘giáng bút’ phán rằng, muốn thành công chức cho FAO ở Rome thì phải có ít nhất bằng tiến sĩ, có nhiều công trình khảo cứu có giá trị thật sự (chứ không có cốp, thuê, mua bán bằng cấp...nha) và phải qua kỳ thi tuyển theo quota

từng quốc gia có đóng góp \$ cho FAO. Tiền nhiều, nhiều việc. Tiền ít, đi chơi chỗ khác. 1989, Pháp chỉ có 5 chỗ trong FAO. Em nào về hưu thì lúc đó, sẽ có kỳ thi tuyển quốc gia.

Dzìà quê thì có ai ở Pháp mới hay, vùng quê là « nơi ngụ trị » của các cư dân Pháp sinh đẻ tại đó. Muốn « trụ » lại thì phải tiếng Pháp nói như gió, tay nghề vững và phải biết nhậu rượu Ricard (y xì đế ở vùng quê VN) nếu muốn làm việc được với các nông dân. Tác phong phải bình dân giáo dục chứ cái kiểu giày đen, áo bỏ trong thùng thì coi như thất bại ! Lại phải có tiền đi xe mới, mạnh để xe leo dốc, miệng ca bài « Đèo cao thì mặc đèo cao... ». Chứ đường lên núi đã cheo leo, nhà ít, dân cư thưa thớt mà xe cùi bắp của sinh viên nghèo, « ăn vạ dọc đường » nữa thì đúng là cả tháng chỉ có nước nằm nhà húp cháo !

Tôi thì tuy sống sót ra trường nhưng tiếng Pháp cũng còn quá ‘ọp ẹp’. Không có được đào tạo căn bản, chính quy như Lý Quới, CEO của Virbac VietNam đâu nha. 3 năm ở Pháp, không có học tiếng Pháp mà nhảy ngang vào đại học thì coi như đã « xâm mình » rồi . Phải biết ‘phận nghèo’.

Phần báo cáo về chuồng trại gà và giải pháp phòng chống nạn gà chết do ngạt hơi của tôi có sự góp ý của Yves Franck, có sự hiện diện của một chuyên gia về năng lượng Pháp (Agence Française pour la maîtrise de l'énergie - AFME) và đại diện hãng bảo hiểm. Trước đó, theo sự « chỉ đạo sâu sắc » của Yves Franck, tôi lại lóc cóc « tam cổ thảo luận » đi xe lửa lên vùng Bretagne, phía Bắc nước Pháp để « giống tai » nghe góp ý của chuyên gia hàng đầu về gia cầm Pháp là ông LE MENEC (giám đốc trại nuôi thử nghiệm gia cầm của Pháp tại Ploufragan).

Do đó, bản luận trình đã được hãng bảo hiểm tung hô vạn tuế. Hậu Tam quốc là ở những trại, nơi gà chết bộn khi mùa hè đến thì các chủ trại phải lắp đặt các thiết bị, các phương pháp phòng chống đề nghị, sửa sang chuồng trại theo sự « gợi ý » của hãng bảo hiểm. Nếu không, hãng sẽ....tăng tiền bảo hiểm hoặc ngưng bảo hiểm. Khi một hãng bảo hiểm lớn mà ngưng bảo hiểm thì chủ trại có đi qua hãng bảo hiểm khác có khi đóng tiền cao hơn hãng cũ ! Với lập luận «chắc anh phải có « vấn đề gì đó » nên hãng cũ mới chê anh, anh mới mon men qua kiếm tôi ! »

Cả 3 bên đều lợi, hãng bảo hiểm, tôi và Sở Nông nghiệp. Hãng bảo hiểm lợi lâu dài về tiền, tôi thì được điểm khá khá. Nhờ đó khi phỏng vấn vào ngành vi tính của đại học Khoa học thành phố Montpellier, 2 người trong ngành nông nghiệp được « chọn mặt gửi vàng » cho lớp học 28 chỗ. Đó là tôi và người thầy chuyên dạy về Thỏ, bạn đồng nghiệp của Yves Franck. Thế là hôm trước còn là quan hệ sinh viên thực tập - thầy, hôm sau là bạn học, ngồi cùng giảng đường ! Thắng lợi sao quá vẻ vang !

Và trong buổi chiều tà ngày thứ sáu của cái tháng 9, 1989, báo cáo xong hồi 2 của năm cuối (cũng về đề tài chuồng trại Gà) thì sáng thứ 2 sau đó, tôi vào lớp Vi tính, làm lại cuộc đời.

Giã từ sư phụ Yves Franck tuy sư phụ cứ nói ở lại ngành cho trọn chữ tình ! Ở lại ngành thì có tình đấy nhưng việc làm không có. Việc mà không có, tiền cũng không theo thì mọi thứ khác cũng cấp nón ra đi. Thôi thì thân gà già, cũng liều nhắm mắt đưa chân theo giòng đời.

Giã từ ngành nông nghiệp của một thời tuổi trẻ, ước mơ ít, tài nghệ kém nhưng ham muốn nhiều.

Adieu veau, vache, cochon et couvée....

ASSOCIATION REGIONALE
D'AVICULTURE ET DE CUNICULTURE

Maison de l'Agriculture
Place Chaptal
34076 MONTPELLIER CEDEX

- GROUPAMA DU MIDI -
LES ASSURANCES MUTUELLES AGRICOLES

LES ACCIDENTS D'ETOUFFEMENT
DES VOLAILLES DE CHAIR
EN LANGUEDOC ROUSSILLON

RESPONSABLE DU STAGE

Yves FRANCK

CENTRE NATIONAL D'ETUDES AGRONOMIQUE
DES REGIONS CHAUDES
ECOLE SUPERIEURE D'AGRONOMIE TROPICALE

ESAT 1

ANNEE 1986 - 1987

- PHAM HOANG DIEN -

OCTOBRE 1987

R E S U M E

Les accidents d'étouffement en période de forte chaleur en Languedoc-Roussillon provoquent des dommages importants dans l'élevage des volailles de chair.

Pendant 3 ans, de 1984 à 1986, le montant de remboursement par la Caisse Régionale d'Assurances Mutuelles Agricoles ont dépassé 900 000 F. En 1987, en particulier, le montant de la perte pour les mois de Juillet et d'Août dans le Gard ont été supérieurs à 700 000 F à cause de la chaleur.

Ayant pris conscience de l'importance du stress thermique en période estivale, une étude a été entreprise par plusieurs organismes : l'ARAC, la CRAMA, la DSV avec la collaboration du bureau d'études EREN à Nîmes. Les résultats des observations faites en 1987 ont été présentés dans la troisième partie de ce travail.

Face au coup de chaleur, les poulets de chair en fin de bande, au moment où le dégagement de chaleur par les animaux est maximum, meurent d'étouffement ou d'asphyxie.

Les observations sur les bâtiments touchés mettent en évidence l'importance de plusieurs facteurs à prendre en compte lors de la construction ou de l'aménagement de bâtiment, mode de ventilation, orientation, relation entre les températures extérieures et intérieures.

Afin de limiter les pertes pendant cette période, un ensemble de solutions ont été proposées pour mieux ventiler les bâtiments, réduire la température de l'air entrant dans le bâtiment, diminuer la production de chaleur par les animaux et mettre en place un système de prévention au niveau des éleveurs.

-:-:-:-